

UDK 82:801.6; IRSTI: 17.07.41

<https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.590>

E.B. ZHIENBAEV¹✉, S.S. AKILBEK²*

¹*Doçent Doktor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz
<https://orcid.org/0000-0001-9234-4780>*

²*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi lisans öğrencisi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: sakenovnasaltanat@gmail.com*

BEYİMBET MAYLIN'İN 'ŞUĞA'NIN BELGİSİ' ADLI HİKÂYESİ ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

Özet. Yirminci yüzyılın başındaki Kazak nesrinin gelişim sürecinde Beyimbet Maylin'in katkısı büyüktür. Onun hikâyelerinde toplumsal gerçekçiliğin hâkim olduğu belirgindir. Çocukluk yıllarından itibaren yaşamın zorluklarına maruz kalan yazar, kendisinin gördüklerini ve yaşadıklarını eserlerinde estetik ifadelerle betimlemiştir. Bunun yanı sıra tarihin derinliklerine inmeden, çağının zihniyeti ile değişimlerini derin duygularla ifade ederek, toplumdaki küçük meselelere de önemle baktığı görülmektedir. Anlatma esasına bağlı eserlerinde yerel yöneticilerle birlikte, toplumun aksaklıkları ve eksikliğini eleştirerek alt ve orta sınıfların yaşamını gerçekçi bir şekilde anlatmıştır. Bu çalışmada, Türk edebiyatında yaygın olarak kullanılan çağdaş metin çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Beyimbet Maylin'in "Şuga'nın Belgisi" öyküsü yapı, tema ve anlatım bakımından incelenerek, metnin edebi değeri ve yazarın görüşleri dikkatlere sunulmuştur. Metnin tahlili sırasında Kazak halkının yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve kültürel yaşamı, metnin yapısı, kişi, zaman ve mekân kavramları üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte metnin dil ve anlatım özellikleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Yirminci yüzyılın başlarında Kazak edebiyatı, nesir, sosyalist-gerçekçi yaklaşım, gerçeklik, metin analizi.

Е.Б. Жиенбаев¹, С.С. Ақылбек²

¹*PhD доктор, доцент, Қожса Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

²*Қожса Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің магистранты
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: sakenovnasaltanat@gmail.com*

Бейімбет Майлиннің «Шұғаның белгісі» атты повесінің поэтикасы

Аңдатпа. XX ғасырдың басындағы қазақ прозасының дамуында бірегей жазушы Бейімбет Майлиннің үлесі мол. Оның әңгімелерінде реалистік көзқарас басым екенін аңғаруға болады. Жас кезінен бастап тұрмыстың тауқыметін тартқан жазушы өзінің көрген білгендерін шығармаларында көркем сөзбен жеткізген. Тарихтың терең қойнауына бармай,

* *Bize doğru alıntı yapınız:*

Zhienbaev E.B., Akilbek S.S. Beyimbet Maylin'in «Şuga'nın belgisi» adlı hikâyesi üzerine bir tahlil denemesi // *Ясауи университетінің хабаршысы.* – 2020. – №2 (120). – Б. 74–84. <https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.590>

* *Cite us correctly:*

Zhienbaev E.B., Akilbek S.S. Beyimbet Maylin'in «Şuga'nın belgisi» adlı hikâyesi üzerine bir tahlil denemesi [An analysis attempt on Beyimbet Maylin's story "Shuganin belgisi"] // *Iasauı universitetinin habarshysy.* – 2020. – №2 (120). – Б. 74–84. <https://doi.org/10.47526/habarshy.vi2.590>

заман оқиғалары мен құбылыстарын түсінумен қатар терең сезім желісінен өткізу арқылы қоғамдағы кішігірім әрі елеусіз деген нәрселердің өзіне мән бере қарағанын байқауға болады. Жергілікті басқарушылармен қатар төменгі және орта таптағы адамдардың тұрмысын сыни тұрғыдан әжуалап, қоғамдағы кемшіліктер мен олқылықтарды сипаттаған. Бұл зерттеуімізде Б. Майлиннің «Шұғаның белгісі» атты әңгімесін түрік әдебиетінде кеңінен қолданылып жүрген заманауи мәтінталдау әдісі арқылы талдап, мәтіннің әдеби құндылығы мен жазушының көзқарасын анықтауға тырыстық. Мәтін талдау барысында ХХ ғасыр басындағы қазақ елінің саяси және мәдени көрінісі, мәтіннің құрылымы, кейіпкер, уақыт пен кеңістік ұғымдары кешенді түрде сараланды. Сонымен қатар шығарманың тілдік ерекшелігі мен жазылу стилі айшықталды.

Кілт сөздер: ХХ ғасыр басындағы қазақ әдебиеті, проза, социалистік-реалистік көзқарас, өмір шындығы, мәтін талдау.

Е.В. Zhiyenbayev¹, S.S. Akylbek²

¹*PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

²*Master Student of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkestan), e-mail: sakenovnasaltanat@gmail.com*

An Analysis Attempt on Beyimbet Maylin's Story “Shuganin belgisi”

Abstract. The unique writer Beimbet Mailin made a significant contribution to the development of Kazakh prose in the early twentieth century. Obviously, a socialist-realistic approach prevails in his stories. The writer, who has been exposed to the difficulties of life since his childhood, described what he saw and experienced in his works with aesthetic expressions. In addition to this, it is seen that he takes care of minor issues in society, without going into the depths of history, expressing the mentality and changes of his age with deep feelings. In his stories, he not only realistic described the life of the lower and middle classes, but also critically analyzed the situation in society. In this study, we analyzed B. Mailin’s story “Shuganin belgisi” using a modern method of text analysis, which is widely used in Turkish literature, and tried to determine the literary value of the text and the views of the writer. In the course of the analysis of the text, the political and cultural views of the Kazakh people at the beginning of the twentieth century, the structure of the text, the concepts of character, time and space were analyzed, and the topic was determined. Linguistic features and writing style have been clarified.

Keywords: Kazakh literature of the early twentieth century, prose, socialist approach, reality, text analysis.

Е.Б. Жиенбаев¹, С.С. Акылбек²

¹*PhD доктор, доцент, Международный казахско-турецкий университет
имени Ходжи Ахмеда Ясави (Казахстан, г. Туркестан), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*
²*магистрант Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: sakenovnasaltanat@gmail.com*

Поэтика повести Бейимбета Майлина «Шұғаның белгісі»

Аннотация. Уникальный писатель Беймбет Майлин внес значительный вклад в развитие казахской прозы в начале ХХ века. Очевидно, что в его рассказах преобладает социалистско-реалистический подход. Писатель, с детства сталкивающийся с жизненными трудностями, эстетически описывал увиденное и испытанное в своих произведениях. В дополнение к этому видно, что он заботится о мелких проблемах в обществе, не углубляясь в историю, выражая ментальность и изменения своего возраста с глубокими

чувствами. В своих рассказах он не только реалистично описал жизнь низших и средних классов, но и критически проанализировал ситуацию в обществе. В этом исследовании мы проанализировали рассказ Б. Майлина «Шұғаның белгісі» с использованием современного метода анализа текста, который широко используется в турецкой литературе, и попытались определить литературную ценность текста и взгляды писателя. В ходе анализа текста были проанализированы политические и культурные взгляды казахского народа в начале двадцатого века, структура текста, понятия характера, времени и пространства, а также была определена тема. Лингвистические особенности и стиль письма были уточнены.

Ключевые слова: казахская литература начала XX века, проза, социалистический подход, реальность, анализ текста.

Giriş

1917 Ekim Devrimi ile çarlık sisteminin yıkılması sonucunda Kazakistan ve Kazak halkı için yeni bir dönem başlamış, çarlık sistemin baskısından ve zulmünden kurtularak hürriyet yolunun açıldığını düşünen aydınlar da eserleriyle halkı bilinçlendirmek, halka siyasi ve sosyal bilinç aşılama istemişlerdir. 1920’li yıllardan sonra Kazak Sovyet edebiyatı gelişmeye başlamıştır. Bu bağlamda diğer Kazak aydınlarıyla birlikte Beyimbet Maylin (1894–1937) de eserlerinde toplumsal meseleleri yansıtarak, halkının hür ve huzurlu yaşaması uğruna mücadele etmiştir. Beyimbet Maylin’in 1931 yılında Jana Adebiet dergisinde yayınlanan makalesinde [1], “*Argınbay Hoca’nın medresesinde iki yıl okudum, Galiya’da dört ay okudum, Şubat devriminden sonra okuyup yazmayı öğrendim, hikâye yazmaya 1918–1919 yıllarında başladım*” der.

1916 yılında Beyimbet Maylin, Güljamal isimli kıza âşık olur ve onunla evlenmek ister. Ama kız babası öksüz çocuğa Güljamal’ı vermek istemez. Daha sonra aile büyüklerinin araya girmesi ile sorun çözülür ve ikisi evlenirler. Bu evlilik olayından esinlenerek kaleme alınan “Şuğa’nın belgisi” adlı hikâye ilk defa 1920 yılında Kızıl Kazakistan dergisinin 10-11. sayısında yayınlanmıştır [1, 16]. Şuğanın Belgisi, Kazak nesrinin ilk örneklerinden olmuş, sadeliği ve anlaşılabilirliği ile bu alanda realist örneklerin gelişmesine önemli derecede etki etmiş ve Beyimbet Maylin’e yazarlığın yolunu açmıştır.

15 Kasım 1894 tarihinde Kostanay yezi Dambar bolısı Aktöbe köyünde dünyaya gelen Beyimbet Maylin, milletin eğitim alması ve bilinçlenmesi uğruna mücadele göstermiştir. 6 Ekim 1937 tarihinde Stalin tasfiyesi sırasında tutuklanarak, 26 Şubat 1938 tarihinde idam edilmiştir. Beyimbet Maylin ile Güljamal evlendikten sonra, Auken, Mereke, Adil isimli üç oğlu ve Gulsim, Şuğa isimli iki kızı dünyaya gelmiştir.

Beyimbet Maylin’in edebi şahsiyetiyle ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmamızda yazarın Şuğa’nın belgisi adlı hikâyesini zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım başlıkları altında tahlil ederek, metnin edebi değeri ve yazarın görüşünü belirlemeyi amaç edinmekteyiz. Bu bağlamda çağdaş Türk edebiyatında kullanılan metin tahlili yöntemine göre Kazakça eseri tahlil etmeye çalışırız.

Şuğa’nın Belgisi Hikâyesinde Zihniyet

Kazak Sovyet Edebiyatının başarılı temsilcilerinden birisi olan Beyimbet Maylin, yeni edebiyatın temel taşlarının yerine koyulması için var gücüyle gayret etmiştir. Edebi türlerin zenginleşmesinde ve türlerin konu alanlarının genişlemesinde önemli paya sahiptir. Edebiyatın hemen her alanında eserler vermiş olan yazarın eserleri, halkın gelişim aşamaları, köylerdeki yenileşme, kadınların yönetimde söz sahibi olması, işçilerin yaşamı gibi geniş bir konu alanına sahiptir.

Beyimbet Maylin, memleket yönetimindeki aksaklıkları, kanunsuz işler yapan idarecileri, halkı ahiret korkusuyla kandıran mollaları da sert bir dille eleştirmekten geri kalmaz. Diğer eserlerinde olduğu gibi Şuğa’nın belgisi hikâyesinde de kadınlara geniş yer vermiş, kadınların haklarını ve sorunlarını toplumun bir sorunu olarak görmüştür.

Devrimden önce Kazak köyünde yerleşmiş olan feodal, gerici gelenekleri gözlemlemiş olan, devrimden sonra da köylülerin hayatındaki gelişimi takip eden yazar, kendi yaratıcılığında eskiyi eleştirme konusuna ağırlık vermiştir. Yazarın tasvirlerinde, köydeki görgüsüz ve cahil zenginler zamanın nasıl geçtiğini ve değerini bilmeyen insanlardır. Onlar haram yiyen, toplumun sırtında yük olan insanlardır. Onların toplumdan uzak durmaları, kanuna riayet edip, değişimi benimsemeleri gerekmektedir.

Bu hikâyede tasvir ettiği tiplerden diğeri de din adamlarıdır. Yazar onları genellikle yeni sistemin gelişmelerine karşı çıkan, gerici insanlar olarak betimler. Beyimbet Maylin, bu insanları ve eskiyi eleştirirken aslında geleneklere karşı çıkmaz, geleneklerin yaşatılmasını, onlarca asırlık Kazak kültürüne sahip çıkılmasını isterken bir taraftan da yenileşmek, çağdaşlaşmak gerektiğini savunur. Hikâyede bilim öğrenme modasına katılan gençler, idareci olmaya heveslenenler, işsiz gezenler, ön planda işlenmektedir.

Beyimbet Maylin, Kazak edebiyatının yeni dönemdeki temsilcilerine örnek olmuş, yeni anlayışları benimsemelerini sağlamış, dönemin gerçeklerini derin, ilgi çekici bir şekilde örneklemiş, kahramanlar yaratmış, bu sayede ulusal kimliği zenginleştiren bir yazar olmuştur. Onun 1920'li yıllardaki hikâyelerinin çoğu yoksul Kazak işçileri ile kadınların başından geçen zorluklarla dolu hayat tecrübeleri, onların bilinçlenmeleri üzerine kuruludur.

Genel olarak Maylin'in hikâyelerinde toplumdaki meseleler edebiyata has bir şekilde ele alınır. Temirgaliy Nurtazin [2, 8 s.], onun hikâyeciliğinin özelliklerini şöyle göstermektedir:

1. *Hikâyelerinde kendi ideolojisini, arzularını, Sovyet döneminin sesini duyurmak ister, bunlardan ilham alır, yeni sistemin öncesini ve sonrasını anlatır.*

2. *Ciddi konuları da, önemsiz gibi görülen konuları da işlese, temelinde Sovyet toplumunun meseleleri vardır. Bu meseleleri ideolojik- estetik kaygı içinde yansıtır.*

3. *Beyimbet Maylin realisttir. Yaşamında şahit olduğu, yaşadığı, kısaca hayatta olan her şeyi hikâyelerine taşır. Onun pek çok hikâyesinin başkahramanları kendi yaşamında çevresinde bulunan insanlardır. Örneğin; Maktım, Kulpaş, Ravşan, Kalampır, Jüsip ve daha birçokları yazarın kendi köylüleridir. Bu insanların kendilerine has görünüşleri, faaliyetleri, karakterleri vardır ve Maylin bunlardan, toplumsal yaşamın gündelik olaydan doğrudan faydalanır.*

4. *Beyimbet Maylin, hayatın görkemli, gösterişli yönlerinin peşinde değildir. Toplumla paralel, sade, yalın görünüşleri hikâyelerinin temelinde yerleştirir. Yazarın stili, söyleyişleri, dil ve üslubu da bu sadelik üzerine kuruludur.*

5. *Yazar, karakterleri, olayları derinlemesine, açık bir şekilde vermez. Bunları perdeleyerek olay örgüsünün basamakları arasında gizler.*

6. *Maylin'in hikâyelerinde şaka, mizah ve hiciv birbirleriyle bağlantılıdır. Fakat bunları yazar, hikâyeye dıştan dâhil etmiş gibi değildir, hiciv ve mizah hikâyenin gidişatına göre doğal bir şekilde ortaya çıkar. Pek çok hikâyesi bu tarzda yazılmıştır.*

7. *Beyimbet Maylin, tasvirlerinde dili etkili bir şekilde, dilin tüm imkânlarından yararlanarak kullanır. Eş anlamlı ve sesteş sözcükleri hikâyelerine ustalıkla yerleştirir.*

Şuğa'nın Belgisi Hikâyesinin Olay Örgüsü

Hikâyenin başında iki kişinin yolculuğu anlatılır. Etrafın güzelliği ve sonbahar manzarası tasvir edildikten sonra zaman atlama tekniğiyle ana olay örgüsüne geçilmektedir. Hikâyenin ana karakteri Şuğa'dır. Olay örgülerinde Şuğa ağır karakterli kız olarak tasvir edilmiştir. Nasıl konuşmasını bilen ve insanlarla saygı ile konuşan, akıllı ve güzel bir kızdır. Yesimbek Bey'in dört oğlu ve Şuğa adlı kızı vardır. Köy çocuklarının hayali olan ve kimseler ulaşamayan bir yıldız gibi kızdır. Çocukluğunda babası sözleştiği birinden haber gelene kadar köyün dombıra ile şarkılar söyleyen genç yakışıklı hem Rusça eğitim alan Abdirahman adlı delikanlısına gönlünü kaptırır. Bir birini görüp beğendikten sonra mektuplaşmaya başlarlar. Kısa zaman içerisinde bir birine âşık olurlar. Abdirahman Şuğa'yı babasından ister, ama babası kızını fakir çocuğa vermek istemez. Kız babasının bu fikrini köyün aksakalları da destekler. Köylülerin düzenlediği iftirası üzerine

merkezden iki jandarma gelir ve Abdirahman'ı tutuklarlar. Abdirahman'ın haksız yere yargılandığını gören Şuğa ise, ağlamaktan başka çare bulamaz. Birkaç gün sonra Şuğa hastalanır ve yatağından kalkamaz hale gelir. Babası bakışı tabipleri getirip iyileştirmeye çalışmasına rağmen gün geçtikçe hastalığı daha da çok kötü duruma gelir. Kız baygın haldeyken “Abdirahman” diye sayıkladığını gören anne babası, Abdirahman'ı mahpustan çıkarırlar. Ancak bu günlerde hastalığından yıpranan Şuğa, iyileşmek bile istemediğini söyler. Zira iyileşirse babası vazgeçer diye korkar. Tek isteğinin Abdirahman'ı bir kere görmek olduğunu dile getirir. Ertesi gün Abdirahman'ın mahpustan çıktığı haberi gelir ve Abdirahman hemen Şuğa'yı görmek ister. Arkadaşlarıyla birlikte kızın evine gelirler. Ancak onlar gelmeden Şuğa vefat eder. Bu habere herkes üzüdür. Böylece iki âşık kavuşamazlar. Şuğa'nın kendisine yazdığı mektubu okuyan Abdirahman gözyaşlarına boğulur. Şuğa kışlaktaki aile mezarına defnedilir. Yayladaki tepe üzerine Şuğa'ya anıt inşa edilir.

Şuğa'nın Belgisi Hikâyesinde Yapı

Şuğa ve Abdrahman adlı iki gencin acılı âşık olayı anlatılan bu hikâye 13 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde atlı iki yolcunun arasındaki konuşma betimlenir. Sonraki bölümlerin olay örgülerinde Şuğa ve Abdrahman'ın tanışması, mektuplaşması, aşk macerası, iftira ve ayrılık acısı anlatılmaktadır. Son bölümde Şuğa'nın vefat etmesinden dolayı bütün yakınlarıyla birlikte Abdrahman'ın da acı çektiği tasvir edilmektedir. İki kişinin arasında geçen konuşmanın hikâyeleştirilmesi olarak kurgulanan bu öykünün giriş, gelişme ve sonuç kısımlarında olay örgüsü toplumsal gerçekçilik açısından ele alınmıştır. Hikâye Maupassant tarında yazılmıştır.

a) Kişi unsurları

Ana kahramanlar: Şuğa, Yesimbek'in kızı, çok güzel, beyaz tenli, ince belli, siyah gözlü, çok zeki, ciddi biridir. Köyün tüm erkeklerinin mektupları ona gider ama hepsi de cevapsız kalırdı, o yüzden de herkes onun zengin olduğu için kimseye bakmayan şımarık sanırlardı. 16 yaşındadır. Babası gençken Kali denen arkadaşıyla anlaşır, birimizin kızımız birimizin oğlumuz olursa ikisini evlendirelim diye. O yüzden de kızı kimseye vermemiş [3, 7 s.].

Kurt gibi dört oğlanın arasında büyüyen Şuğa adlı kızı vardı. Kendisi çok güzel kızdı... Beyaz tenli, incecik, sim siyah gözleri var. Güzelliği nasıl ise akli da öyle idi. Konuşması, yürüyüşü nasıl güzeldi. Bugünlerde onun gibi kız bulmak zor. Güzelse, hemen herkese üstten bakarlardı çoğu. Bozulmuş zaman deriz buna...evet...[3, 7 s.].

Abdirahman – köy muhtarının evinde dana yetiştirerek yaşamış, mektebi bitirmiş. Babası çok fakirdir. Rusçası iyi, çocuklara öğretmenlik yapmaktadır. Çok başarılı bir öğrenci olduğundan hocalarının takdirine mazhar olan delikanlıdır. Dombıra çalar ve iyi derecede şarkı söyler. [3, 10].

Çok zekiydi. Öğretmenleri de onu çok övermiş. Tercüman olması için yalvaranları reddetmiş, başka köydeki bir zengin çocuğuna öğretmenlik yapmış. Kışın ders verir, yazın memlekete döner. [3, 10 s.].

Yardımcı kişiler: Hikâyedeki yardımcı kişiler tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Nurullah Çetin'in ifade ettiği gibi [4, 147 s.], tip, birbirine az çok benzer insanların temel özelliklerini, ana niteliklerini toplayan, temsil eden kişilerdir.

Berkimbay, Yesimbek'in akrabası, önceden zengin olup sonra muhtar olmaya çalışmış ve malını, mülkünü kaybetmiş fakirdir [3, 7 s.].

Yesimbek, Şuğa'nın babasıdır. Cömert, saygılı misafirperver biridir [3, 7 s.]

Bazarbay ise, Yesimbek'in çobanı, çok yetenekli biridir. Şuğa ile Abdirahman arasında mektup taşıyan çocuktur [3, 7 s.].

Karim, Şuğa'ya aşk mektupları yazan köy delikanlılarından biridir [3, 7 s.].

Kali, Yesimbek'in gençlik arkadaşıdır [3, 8 s.].

Hoca, Abdirahman'ı yetiştiren imamdır [3, 10 s.].

Kajıbay, Abdiranman'ı sevmeyen bir iftiracıdır [3, 10 s.].

Zayköl, Yesimbek'in küçük oğlu İbray'ın karısı ve Karjau'ın kızıdır. Sevimli ve melek yüzlüdür. Zeki ama oynaktır [3, 12 s.].

İbray, Yesimbek'in küçük oğlu, sessiz, sakin biridir [3, 12 s.].

Seyit, Zayköl'ün yavuklusu [3, 12 s.].

Kurman, Yesimbek'in dünürü, sevimsiz biridir [3, 12 s.].

Tökey, köy ozanıdır [3, 12 s.].

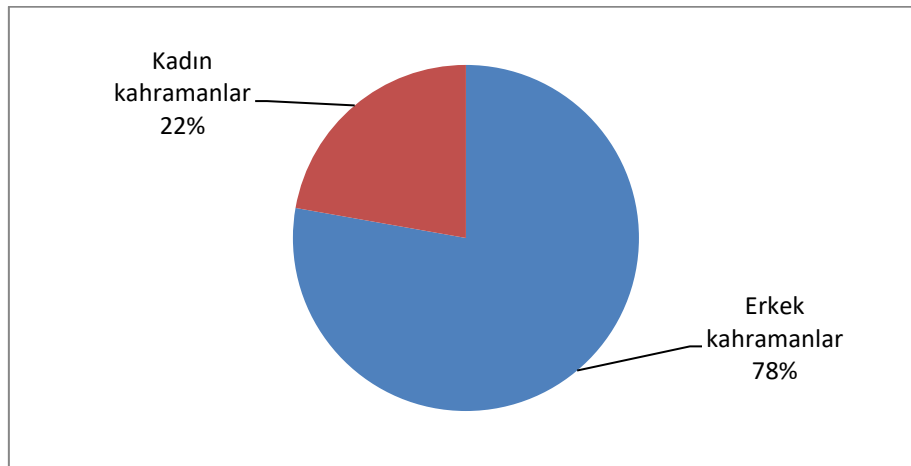
Külzipa, Aynabay'ın 17 yaşındaki kızıdır [3, 13 s.].

Aynabay, ateşe körükle giden, orta boylu, dik bakan, korkunç bakışları olan, atarlı, iki köyü bir birine katan fitnedir [3, 13 s.].

Marjanbike, Külzipa'nın arkadaşıdır [3, 15 s.].

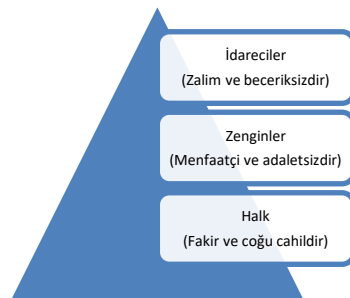
Strajnik, adı belli olmayan boynunda kılıcı olan bir tiptir. Abdırâhman'ı bölge müdürlüğüne götürmeye gelen adamdır [3, 19 s.].

Bu listede belirtildiği gibi hikâyede toplam 14 erkek 4 kadın kişi unsuru bulunmaktadır (Şekil 1). Hâkim anlatıcı, kişi betimlemelerinde toplumdaki sınıf çatışmalarını, eğitim meselesini ve geleneğine bağlı köy sakinlerini gerçekçi üslupla betimler. Bu bağlamda halk arasındaki yolsuzluklar, toplumsal aksaklıkları lirik düşüncelerle pekiştirilmiştir. Hikâyede âşık teması hâkim olmasına rağmen, toplumsal meseleler de belirgindir.

Şekil 1 – Hikâyedeki kadın ve erkek kahramanların yüzdesi

Hâkim anlatıcı, kişi tasviri yaparken eğitim alan ve Rusça bilen kişileri yüceltir. Eğitim alan kişilerin fakir olmasına rağmen belli bir dereceye yükseldiğini üzerine durur. Bu bağlamda köyde zenginlere hizmet ederek hayvan gütmekle ilgilenen kişilerin zor durumunu yansıtmaya çalışır. Toplumdaki aç göz zenginler, adaletsiz idareciler ve çaresiz halkın çatışmasını anlatarak (Şekil 2), haksızlıkları göstermeye gayret eder. Zalim idareciler ile menfaatçi zenginlerin adaletsiz işlerini alaylı şekilde eleştirerek, cahil halkın eğitim alarak bilinçlenmesini ister.

Şekil 2 – Hikâyede anlatılan toplumdaki idareciler, zenginler ve halkın üçgen durumu

b) Mekân unsurları

Mekânın temsili bir değeri vardır. Mesela bir kısım sosyal yaşantılar, mekânın temsil niteliğine bağlı olarak sunulabilir [4, 141 s.].

Beyimbet Maylin'in diğer hikâyelerindeki gibi bu hikâyesinde de mekân ve zaman oldukça sınırlıdır. Olaylar Karakum bölgesindeki birbirine yakın yerleşen Kazak köylerinde yaşanır. Açık mekân olarak yol, kışlak, yayla, belde köy civarı tasvir edilmiştir. Kapalı mekân tasvirlerinde daha ziyade ev kavramı belirgindir. Evlerin ayrıntılı tasviri yapılmamıştır. Yalnızca fakir ve zengin evi olduğu anlatılmıştır. Dış mekânlar mevsime paralellik gösterir. Yolculuk Eylül ayında yaşandığı için havanın serin olduğu belirgindir. Yazar, yalnızca olay örgüsüyle bağlantılı zaman ve mekân unsurlarını ele alır.

Açık mekânlar	Kapalı mekânlar
Güney, soldan esen rüzgâr, yayla, belde, batı, Kamısaktı gölü	Kaldığım ev
Yol, dağ, dağcık, Şuğa'nın belgisi, ülke, Yereken Köyü, kışlak	Yesimbek'in evi
Köy, targıl ögiz soygan(Şuğanın belgisinin eski adı), Sırdarya, en güzel yer	Muhtarın evi
Şehirden, Alaştan, Pazar, atın gideceği yer	Aynabay'ın evi
Dışarıya çıksam, gölün sağ tarafı	Berkimbay'ın evi
Otağı, memleket, kara kum, dünya	Mektep
Merkez, gök, yastığının altında, kible tarafta	

Mekân olarak fazla bilgiler verilmemiştir. Açık mekân unsurlarının tamamı sade üslupla tasvir edilmiştir. Çoğunlukla doğa unsurları vardır. Kapalı mekân olarak da detaysız bir şekilde belirli bir insanların evlerinden bahsedilir. Toponimleri belirli bir insanlara ya da olaylara göre değiştirildiği fark ediliyor. Köyde zengin biri varsa köy onun adıyla anılır. Belirli bir olaylar yaşanmışsa toponimlere o olaylarla ilgili ad verilmiştir.

Şuğa'nın belgisi adlı tepe hüzünlü mekân olarak tasvir edilmiştir. Kavuşamayan aşkların hikâyesinin bittiği yerdir.

Hikâyede ev kavramı neşe, oyun, şarkı söylenilecek yer ve toplantı, önemli meselelerin çözüleceği yer, kavga, dövüş sahnelerinin yaşandığı yer olarak gösterilmiştir. Yayla, gençlerin şakalaşıp güldüğü, altıbakana bindiği, hayvanların otlak yeri olarak tasvir edilmiştir.

Kışlak, çoğunlukla kaygı ortamını sağlayan mekândır. İnsanların açlıktan soğukta yemek dilendiği yerdir, bazı insanlar fakir oldukları için kış geçmeden can verdikleri mekân unsurudur.

Belde, insanların yalnız kalmaya çıktıkları yer, düşünmeyle şiir yazma yeteneklerini geliştirdiği mekândır.

Olay örgülerindeki mekân unsurlarını şöyle göstermek mümkündür:

Uçan gri bulutlar göç eden kervan misali, *güneye doğru* kayarak, güneş gözü yavaş açığa çıkıp, ılık nurlarını saçmaya başladı [3, 5 s.].

Yine de *soldan esen rüzgâr* kendi sertliğiyle ince giyimden soğuğunu geçiriyor, üsütüyor, Eylül ayının geldiğini yolcuya isteksizce düşündürüyordu [3, 5 s.].

Yazın yerin tozunu çıkartan *yaylasını* ortadan geçerek kibleye doğru geliyoruz [3, 5 s.].

Yer ocaklarının arasındaki kemikleri, *köyün dışındaki* eski *vadilerin* yanına bırakılmış birkaç ölü hayvanlara on-on beş tane karakuş, karga, martılar toplanmış düğün yapıyorlar... [3, 5 s.].

Bir *beldeye* çıkarsan önünde ikinci belde var [3, 5 s.].

-Fazla beri dönmeyin, *batıya* doğru yürüelim, dedi [3, 5 s.].

-Bu önümüzdeki *büyük göl* "*Kamısaktı*" *gölüdür*: bunun sol tarafından orada görünen *vebanın beldesinden* doğru geçerse önümüzde bir küçük yol çıkacak [3, 5 s.]. Buradaki veba mezar

anlamında kullanılmıştır. Bunun gibi çoğu kelimeler eski Kazakçada kullanılmış ve çoğunun Türkçede karşılığı pek bulunamaz.

-O yoldan yürüyüp *Şuğa'nın belgisinden* kara yolu geçeriz,- dedi [3, 6 s.]. *Şuğa'nın* belgisi: *Şuğa* adında genç kızın mezarı olduğu belde halk arasında böyle adlandırılıyordu.

Hikâyenin olay örgüsünde kişi, mekân ve zaman unsurları iç içe bağlantılıdır. Dekoratif unsur olarak kullanılan mekân kavramlarının kişi ve zaman unsurlarıyla birlikte ele alınarak, olayın düğüm ve çözüm bölümlerinin pekiştirilmesinde önemli rol aldığı görülmektedir.

c) Zaman unsurları

Olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği nesnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır [4, 126 s.].

Bu hikâyenin girişinde sonbahar manzarası tasvir edilmesine rağmen ana olay örgüsünde yaz mevsimi betimlenmiştir. Zaman atlama tekniğiyle hâkim anlatıcı yıllar önce yaşanmış olayı hatırlayarak, yaz mevsiminden bahseder. *Şuğa'nın* Abdurahmanla tanışması, Abdurahman'ın tutuklanması ve *Şuğa'nın* vefat etmesi Ağustos ayında yaşanır. Yayla manzarası ile sıcak hava tasvirlerini göz önüne alırsak, hikâyenin yaz mevsiminde geçtiği söylenebilir. Bu bağlamda hikâyede zaman unsurları şöyle tasvir edilmektedir:

Ağustostan başlayıp bunun hepsi insanlarla dolacaktır [3, 7 s.].

Bu köyün *güze yakın* olacağı yer, *yazın ağustosa kadar* olacağımız yer, bu göl de *Şuğa'nın belgisi* diye adlandırıldı, önceden “Targıl öküz soygan jer” derdik [3, 7 s.].

O zamanlar benim yirmi yaşına yeni geldiğim zamanlardı [3, 7 s.].

O çocuk *çocukluğunda* çok yetenekliydi, *geçen yıl* vefat etti [3, 7 s.].

Mayısın 20si günü yaylaya gidip uyuduk [3, 8 s.].

Aceleyle kalkıp dışarı çıksam, *öğlen* olmuş hava ısınmış [3, 9 s.].

Bu hikâyede zaman unsurları olarak çoğunlukla günün belirli bir vakitleri ya da ayın belirli bir günleri kullanılmıştır.

Şuğa'nın Belgisi Hikâyesinde Tema

Beyimbet Maylin'in yoksulların yaşamını anlatırken en çok üzerinde durduğu noktalardan biri de yoksul insanların toplumsal alanlarda çalışmaya başlamalarıdır. Çünkü onların çalışıp çeşitli yetki ve görevler almaları, uyandıklarının kanıtıdır. Yazarın istediği de zaten halkın uyanmasıdır. Artık insanlar eşitliğe kavuşmuş, haklarının farkına varmışlardır. Fakat bu insanların yürüdükleri bu yeni yol zorluklarla doludur. Beyimbet bu zorlukları dile getiriyor, kahramanlarını mücadele ettirip yola devam etmelerini ve böylece başarıya ulaşmalarını sağlıyor. Metnin yapısına göre belirlediğimiz birimlerin ortak paydası olarak bu hikâyenin teması âşık ve çaresizlik duygusu üzerine kurulduğunu düşünmekteyiz.

Şuğa'nın Belgisi Hikâyesinde Dil

Nurullah Çetin'in ifade ettiği gibi [4, 257 s.], yazarın en önemli görevlerinden biri ana dilini sevmesi, onu en iyi ayrıntılarına kadar bilmesi, en işlek ve kıvrak bir biçimde kullanmaya çalışmasıdır.

Yazar, eserini yaşamda her insanın başına gelebilecek bir olayı herkesin anlayabileceği bir dille ele almıştır. Halkın sorunlarını yansıtmayı kendine görev edinen Maylin, hikâyede halk arasında kullanılan sözleri, deyimleri kullanır. Hikâyelerinin birçoğu gibi bu hikâye de, hâkim bakış açısı ile yazılmıştır. Hikâye basit bir dille kısa cümleler kullanılarak yazılmıştır.

Çocukken bu tepenin başında âşık oynardık. Bu ova bizim köyün yazın Ağustos'a kadar yerleştiği yaylasıdır. Gülün adı da Şuğa'nın belgisi (anıtı) olarak değişti. Eskiden adı Targıl öğiz soygan (Benekli öküz kesilen) idi [3, 7 s.] cümlelerinde yer adının değişme sebebi vurgulanmaktadır.

Hikâyede Rus hükümetinin baskısı çağrıştırılır. *Uzaktan iki atlı göründü. Birisi Rus gibidir* [3, 19 s.] cümlesinde jandarmanın Rus olarak betimlenmesi dönemin siyasi durumunu göstermektedir. Bunun yanı sıra ay adları da Rusça yazılmıştır. *Bolis'in piseri* [3, 11 s.] (Vali'nin özel kalemi),

naşandik [3, 11 s.] (başkan), *uçitel* [3, 10 s.] (Rus dili öğretmeni), *Strajnik* [3, 19 s.] ve *pristop* [3, 21 s.] (yargıç) gibi Rusça ifadeler de halkın konuşma dilinde kullanıldığı gibi yazılmıştır.

Rusça okuyan dinsiz (Abdirahman) herif büyüklerin sözünü dinlemedi diyerek köy yaşlıları Yesimbek'i desteklediler [3, 18 s.].

Aynabay Esimbek'i kışkırtmakla birlikte Abdirahmanla ilgili türlü iftiraları ortaya atmaya başlamıştı. Türklere gizli yardım toplamaktadır [3, 19 s.] diyerek şikâyet ederler.

Bu cümleler hikâyedeki çaresizliğin daha gerçekçi yansıtılmasını sağlamıştır. Hâkim anlatıcı geriye dönüşlerle eski mutlu günlerini hatırlar. Kafiyeli dizelere ve diyaloglara da yer verilen hikâyede, anlatıcının kendi kendisine konuşup düşüncelere daldığı bölümlerde iç monologdan söz edilebilir. Hikâye hâkim bakış açısı ve anlatıcıyla kaleme alınmıştır. Anlatıcı, Şuğa'nın ve diğer kahramanların içinde buldukları durum karşısında neler düşündüklerini, hissettiklerini, olayların karşısında verecekleri tepkileri bilmektedir.

Şuğa'nın Belgisi Hikâyesinde Anlatım

Beyimbet Maylin'in esas amacı halka seslenmek, halkın sıkıntılar ve yoksullukla dolu mücadelesine dikkat çekmektir. Ekim Devrim'inden sonra halkın sevincini, yeni sisteme alışma sürecini, zengin - yoksul ilişkisini, din adamlarının halkı kandırmasını sade bir dille işlemiştir. Beyimbet Maylin'in kendine has yöntemleri vardır. Onun edebi eserlerini oluştururken takip ettiği yöntem diğer yazarların yöntemlerine benzemez. Eserlerinin materyallerini gerçek hayattan alıp bunları kendi yaratıcı gücüyle birleştirip şekillendirir. Halkın düşüncelerini ve yaşamın basit gerçeklerini göz önüne getirmek onun başlıca özelliğidir. Eserlerinin çoğunda diyaloglar kullanır. İki kişinin konuşmaları ile yazarın görüşlerini anlatır. Mutluluk tasvirlerine fazla rastlanmaz. Eseri süslemez, sözleri gerçek hayattan alıp olduğu gibi kullanır. Olay örgülerinde âşık mektuplarının kafiyeli dizelerle yazılması hem gençler arasındaki gerçek münasebeti göstermekte hem de hikâyenin edebi değerini arttırmaktadır. Bu bağlamda Beyimbet Maylin'in şairlik yeteneğini de göz önünde bulundurmalıyız.

Halkının yaşamına ayna tutan yazar, bu hikâyede uzun tasvirlerle, psikolojik tahlillere, gereksiz ayrıntılara yer vermez. Anlatmak istediğini kısa ve net bir şekilde ifade eder. Onun tek isteği toplumsal meseleleri göstermektir. Bu bağlamda eserlerinde köy hayatına ağırlık vermesi tesadüf değildir. Zira köy yaşamının onun eserlerinde ayrı bir yeri vardır. Sovyet düzen içinde köydeki kolektif yaşamın kurulması ve yerleşmesi pek çok eserinin konusunu teşkil eder. Bu hikâyede de benzetme daha çok kullanılmıştır. Kişilerin ruh hali ya da karakterleri tasvir edilirken düz mecazlar kullanılmıştır. İnsanların konuşmasında ya da mektuplaşmasında şiirle ayışma, kişileri tasvir ettiğinde canlı ve cansız varlıklara benzetme kullanılmıştır. Mesela,

İftiracı Aynabay'ı tasvir ederken “*iki soyun arasına ateş yakan kızıl gözlü bela*” [3, 13 s.], Abdirahman, Şuğa'ya mektup yazarken “*Yüzü kible, sözü Kuran Şuğa'nın, bir Şuğa uğruna canımı kurban ederim*” [3, 23 s.] ifadeleri kullanılmıştır.

Hikâyenin anlatıcısı ise; Abdirahman'ın yakın arkadaşı, iki sevgilinin de sırlarını bilen Kasım'dır. Bu lirik hikâyenin başarısı, edebi yönü sadeliğinde gizlidir. Halk dilini iyi bilen Kasım, bunu hikâye ediciliğinde ustalıkla kullanır, olayları doğal ve sade bir üslupla betimler. Hikâyede Şuğa ismi 99 kere yazılmıştır, Abdirahman ismi de 99 kere kullanılmıştır

Sonuç ve Değerlendirme

Beyimbet Maylin “Şuğa'nın belgisi” adlı hikâyesinde kendi yaşamından kesit sunmuştur. Okuldan mezun olduktan sonra memleketine gelerek evlenmek ister. Ancak öksüz çocuğa kimse kızını vermek istemez. Bu günlerde Küncamal isimli kıza âşık olur. Kız babası başında karşı olmasına rağmen, daha sonra kızının razı olduğunu öğrenerek ikisinin evlenmesine izin verir. Edebi eser kurmacadır. Yazarın gerçek yaşamında bu olay mutlu sonuçlanmışsa da, bu hikâyenin sonu hüznle biter. Tokshylykova'nın çalışmasında ele alındığı gibi [5, 232–238 s.], olay örgülerinin ölümle veya ümitsiz sonlandırılması 20. yüzyılın başında kaleme alınan Kazak edebiyatı eserlerinin ortak özelliği olduğunu da göz önünde bulundurmalıyız. Burada dönemin siyasi baskısı ve

zihniyetinin etkisi sezilmektedir. Bu bağlamda İbragim'in belirttiği gibi [6, 166 s.], Beyimbet Maylin Kazak hikâyeciliğinde kendine has üslubuyla, kısa ve öz anlatımlarıyla çığır açan bir isimdir.

Genel olarak konu bakımından “Şuğa'nın belgisi” hikâyesinde gençlerin eğitimi, zengin-yoksul, güçlü-güçsüz çatışmasının toplum ve insan üzerindeki yaptırımları, sosyal adaletsizlikler, haksızlık ön planda görülmektedir. Hikâyenin kahramanları günlük hayatta karşılaşabileceğimiz, hayatlarını devam ettirebilmek için zor şartlar altında çalışan, zengin insanlara hizmet eden, kimi zaman çaresizliğe boyun eğen, kimi zaman da zorluklarla mücadele eden küçük insanlardır.

Şerif Aktaş'ın ifade ettiği gibi [7, 43 s.], itibari metin, yazma ve okuma zamanı ile daha değişik bir ifadeyle bir miktar sahife ile sınırlıdır. Öyleyse dış dünyada görülen bütünlük imajı itibari metinlerde harici âlemdekine nispetle daha yaygın biçimde verilmelidir.

Yazar, hikâyede şahıs ve mekân tasvirlerine pek yer vermediği dikkati çekmektedir. Sadece ana kahramanların betimlemesi yapılmıştır. Psikolojik tahlillerde, ayrıntıya girilmeden verilmiştir [8, 129 s.]. Bu bağlamda Maylin'in kaygısını okuyucuya iletmek istediği mesajından aramalıyız. Yani yazar estetik kurgudan ziyade belli bir düşünceyi aşlamak gayretindedir. Bu durum yalın ve realist üslubuyla yakından ilgilidir. Hikâyede mekân olarak Kazak bozkırı, keçe evleri, çadırlar, köylülerin göçebe yaşamı ve yaylalar kullanılmıştır. Bu mekânların ayrıntılı tasvir edilmemiştir. Sadece isimleri geçmektedir. Zaman olarak da, kısa zaman aralıkları tercih edilmiştir. Hikâyenin üslubu, yalın ve realisttir. Bu hikâyesinde de halkı aydınlatma amacı içerisinde olan Maylin, bu amacı doğrultusunda sade ve anlaşılır bir kullanmıştır. Süslü anlatıma, uzun ve karmaşık betimlemelere rastlanmaz. Ancak zaman zaman kalıp ifadeler, deyimlere ve dörtlüklere yer verdiği görülmektedir.

20. yüzyılın ilk çeyreğinde Kazak yazı dili gelişerek [9, 306-309], edebi türlerde gelişme yaşanmıştır. Bu süreçte dönemin diğer ceditçi aydınlarıyla birlikte [10, 164], Beyimbet Maylin de hem düşünceleriyle hem de faaliyetleriyle modern Kazak edebiyatının gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Onun eserlerinde öne sürülen düşüncelerin günümüz için de önemi büyüktür. Bu bağlamda Prof. Dr. Şerif Aktaş Hocamızın geliştirdiği Metin tahlili yöntemine göre (zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım başlıkları altında) ele aldığımız bu yazımızın nice metin inceleme çalışmalarına örnek teşkil edeceği ümidindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Акашева С. (жинақтаушы). Сарыарқа саңлағы Бейімбет Майлин. – Алматы: Орталық ғылыми кітапхана, 2007. – 361 б.
2. Нұртазин Т. Бейімбет Майлин творчествосы. – Алматы: Жазушы, 1966. – 346 б.
3. Майлин Б. Шұғаның белгісі. Әңгімелер. – Алматы: Атамұра, 2003. – 264 б.
4. Çetin Nurullah. Roman Çözümleme Yöntemleri. – Ankara: Akçağ yayınları, 2009. – 304 s.
5. Tokshylykova Gulnaz, Kalibekuly Tolkyun, Karimova Gulmira. The reflection of famine in modern Kazakh novels // 5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences. 21–23 October 2019. – Istanbul, Turkey. – P. 321–239.
6. İbragim Damira. Kazak Hikâyeciliğine Genel Bir Bakış // Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED). – 2013. – №50. – Б. 162–180.
7. Aktaş Şerif. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. – Ankara: Akçağ Yayınları, 1991. – 161 s.
8. Kuş, Ayşe Nüket, Beyimbet Maylin Hayatı Sanatı ve Hikâyeleri // Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. – İzmir: Ege Üniversitesi, 2012. – 142 s.
9. Kuanyshbayeva Zhanat, Zhiyenbayev Yerlan. Ayqap Dergisi ve Mağcan Cumabayev'in Şiirleri Örneğinde 20. Yüzyıl Başında Kazak Edebî Dilinde Kullanılan Kitabi Unsurlar // Bilig. – 2017. – №80. – Б. 270–315.

10. Zhiyenbayev Y. Mağcan Cumabayev'in İç Konuşma Üslubuyla Yazılmış Şiilerinin Yapısı // Ясауи университетінің Хабаршысы. – 2019. – №2. – Б. 164–176.

REFERENCES

1. Akasheva S. (zhinaqtaushy). Saryarqa sanlagy Beiimbet Mailin. – Almaty: Ortalyq gylymi kitaphana, 2007. – 361 b. [in Kazakh]
2. Nurtazin T. Bejimbet Majlin tvorchestvosy. – Almaty: Jazushy, 1966. – 346 b. [in Kazakh]
3. Majlin B. Shuganyyn belgisi. Angimeler. – Almaty: Atamura, 2003. – 264 b. [in Kazakh]
4. Çetin Nurullah. Roman Çözümleme Yöntemleri. – Ankara: Akçağ yayınları, 2009. – 304 s. [in Turkish]
5. Tokshylykova Gulnaz, Kalibekuly Tolkyn, Karimova Gulmira. The reflection of famine in modern Kazakh novels // 5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences. 21–23 October 2019. – Istanbul, Turkey. – P. 321–239. [in English]
6. İbragim Damira. Kazak Hikâyeciliğine Genel Bir Bakış // Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED). – 2013. – №50. – B. 162–180. [in Turkish]
7. Aktaş Şerif. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. – Ankara: Akçağ Yayınları, 1991. – 161 s. [in Turkish]
8. Kuş, Ayşe Nüket, Beyimbet Maylin Hayatı Sanatı ve Hikâyeleri // Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. – İzmir: Ege Üniversitesi, 2012. – 142 s. [in Turkish]
9. Kuanyshbayeva Zhanat, Zhiyenbayev Yerlan. Ayqap Dergisi ve Mağcan Cumabayev'in Şiirleri Örneğinde 20. Yüzyıl Başında Kazak Edebî Dilinde Kullanılan Kitabi Unsurlar // Bilig. – 2017. – №80. – B. 270–315. [in Turkish]
10. Zhiyenbayev Y. Mağcan Cumabayev'in İç Konuşma Üslubuyla Yazılmış Şiilerinin Yapısı // Iasauı universitetinin habarshysy. – 2019. – №2. – B. 164–176. [in Kazakh]